

Petra pohltilo metro. Neurvalý, horečný dav. Stál u dveří v sevření lidských těl, dýchal s nimi těžký vzduch, který procházel jejich ústy, sledoval a neviděl černé, dunící klenby, po nichž klouzaly zářící zorničky vlaku. Hlavou se mu honily stejné stíny, stejné tvrdé a roztřesené záře. Škrtil ho ohrnutý límec kabátu, paže měl přimáčknuté k tělu, rty pevně sevřené, na čele vlhkém potem ho pokaždé, když se otevřely dveře, zamrazil závan zvenčí, snažil se nevidět, snažil se nedýchat, snažil se nemyslet, snažil se nežít. Srdce mladého, osmnáctiletého chlapce, skoro ještě dítěte, bylo plné temné beznaděje. Nad ním, nad stíny kleneb, nad krysí chodbou s uhánějící kovovou příšerou, hemžící se lidskými troskami – je Paříž, sních, chladná lednová noc, zlý sen o životě a smrti – válka.

Válka. Přišla před čtyřmi lety. Těžce dolehla na jeho dospívání. Zaskočila ho v složitém duševním období, kdy mladý chlapec, zmatený probouzejícími

se smysly, otřeseně objevuje zvířecké, slepé a drtivé síly života, jemuž je vydáný napospas, i když se o něj neprosil. A má-li citlivou povahu, něžné srdce a křehké tělo jako Petr, zažívá (aniž se odvažuje někomu se svěřit) odpor a hrůzu, vyvolané všemi surovostmi, špinavostmi a absurditou plodící a požívačné přírody – té rodící bachyně požírající vlastní mladé. Každý chlapec mezi šestnácti a osmnácti lety má v sobě kousek z duše Hamleta. Nechtějte po něm, aby chápal válku! (To se hodí pro vás, muži s okoralou duší!) Bohatě mu stačí, že musí pochopit život a odpustit mu. Obvykle se zahrabe do snů a umění, dokud si na svou proměnu nezvykne a nymfa nedospěje na konec trnité cesty od larvy až k dospělosti. V neklidném jaru dozrávajícího života potřebuje klid k rozjímání! Jenže oni si pro něj do jeho skrýše přijdou, vytrhnou ho z přítmi a křehoučkého, čerstvě vylíhlého jej vyhodí na syrový vzduch, mezi drsný lidský druh, který musí okamžitě vzít za svůj, aniž ho chápe, aniž chápe, proč by měl pykat za jeho šílenství a nenávisti.

Petra povolali spolu se spolužáky ze třídy, osmnáctileté děti. Do půl roku bude vlastně potřebovat jeho tělo. Válka si ho vyžádala. Šest měsíců odkladu. Šest měsíců! Kdyby aspoň do té doby nemusel na nic myslet! Zůstat v onom podzemí. Už nikdy znovu nevidět kruté denní světlo!

Spolu se spěchajícím vlakem se vnořil do tmy a zavřel oči...

Když je znovu otevřel, pár kroků od něj stála za dvěma cizími těly dívka, právě nastoupila. Zprvu z ní viděl jen jemně řezaný profil zastíněný kloboukem, plavou kučeru na trochu pohublé pravé tváři, světlo usazené na líbezném líčku, jemnou linku nosu, horní ret a pootevřená ústa, rozechvělá předchozím spěchem. Branou očí vešla do jeho srdce, vstoupila tam celá; dveře se za ní zavřely. Hluk zvenčí ustal. Ticho. Mír. Byla tu.

Nedívala se na něj. Dokonce zatím ani nevěděla, že existuje. A už byla v něm! Držel její němý, schoulený obraz v rukou a neodvažoval se dýchat ze strachu, aby ho snad dechem nesmazal...

V příští stanici nával. Lidé pokřikovali a cpali se do plného vagonu. Petra tlačila a unášela lidská vlna. Z města nahoře nad klenutím tunelu sem dolů doléhaly hluché ozvěny výbuchů. Vlak se rozjel. V té chvíli vběhl na schodiště do stanice zděšený muž, obličej si zakrýval rukama a skutálel se dolů. Stačili zahlédnout krev, která mu protékala mezi prsty... Znovu tunel a tma... Vagonem zaznívají zděšené výkřiky: „Gothy jsou tady!“ V pospolitém vzrušení, jež všechna namačkaná těla slévalo do jediného, stiskl rukou ruku, jež se ho lehce dotkla. Když se podíval, uviděl, že je to Ona.

Vůbec se nesnažila vymanit. Na stisk odpověděla trochu křečovitě, rozrušeně, potom horoucí prsty zvláčněly, odevzdaly se a znehybněly. Zůstali tak,

skrytí přítmím, s rukama jako schoulenýma v jednom jediném hnízdě; krev z jejich srdcí se v horku dlaní slévala do jediného proudu. Neřekli si ani slovo. Ani jednou se nepohnuli. Ústy se téměř dotýkal kadeře na její tváři a ušního lalůčku. Nedívala se na něj. Po dvou stanicích se vymanila, nedržel ji, proklouzla mezi těly a vystoupila, aniž ho spatřila.

Když zmizela, pomyslel si, že by ji mohl sledovat... Pozdě. Vlak už se rozjel. V příští stanici vyšel na povrch. Octl se znovu na nočním vzduchu, otřelo se o něj několik neviditelných, sněhových peříček a zděšené Město, pobavené vlastním strachem, nad nímž ve veliké výšce plachtili váleční ptáci. On však viděl jen tu, již měl v sobě; šel domů a za ruku držel neznámou.

Petr Aubier bydlel u rodičů nedaleko parku de Cluny. Otec byl soudce; o šest let starší bratr dobrovolně narukoval na začátku války. Poctivá měšťanská rodina, vlastenecky smýšlející, stateční, láskyplní lidé, kteří si nikdy nedovolili myslet sami za sebe, nejspíš ani netušili, že by to bylo možné. Pan předseda Aubier, poctivec, který vážnost úkolů spojených se svou funkcí staví nade vše, by se rozhořčeně ohradil proti podezření, dokonce by to považoval za nejhorší možnou urážku, že by jeho úsudky mohlo ovlivňovat něco jiného než principy spravedlnosti a hlas vlastního

svědomí. Ovšem hlas jeho svědomí nikdy nepromluvil (lépe řečeno nezašeptal) proti vládě. Patřil rozenému státnímu úředníkovi, který přemýšlí výhradně v rámci hodnot uznávaných státem, proměnných, avšak nezpochybnitelných. Stávající moc vždy považoval za posvátnou samozřejmost. Upřímně obdivoval svobodné a neohebné duše z bronzu, slavné soudce minulosti; snad se i potajmu považoval za jejich pokračovatele. Byl to takový malý Michel de l'Hospital přejetý sto lety republikánského otročení. – Pokud jde o paní Aubierovou, byla stejně dobrou křesťankou jako její manžel republikán. S tou samou upřímností a poctivostí, s nimiž se on stával poslušným nástrojem moci proti vší svobodě, jež nebyla oficiální, ona s těmi nejčistšími úmysly mísila do svých modliteb vražedná přání, jež u příležitosti války formulovali ve všech evropských zemích katoličtí kněží, protestantští pastoremové, rabíni a popové, tisk i správně uvažující lidé své doby. – Oba dva, otec i matka, své děti milovali, jako správní Francouzi k nim cítili hlubokou a niternou náklonnost, obětovali by jim úplně všechno, a aby se nelišili od ostatních, bez váhání by obětovali i je. Komu? Neznámému bohu. Abraham vodil Izáka k hranici ve všech dobách. Jeho slavná šílenost zůstává pro nebohé lidstvo nadále příkladem.

U tohoto rodinného krbu, jak tomu často bývá, se našla spousta lásky, ale důvěrnost veškerá žádná. Ti, kdo nechtějí nahlédnout do vlastní mysli, přece

nemohou myšlenky volně sdílet s druhými. Ať už člověk cítí jakkoli, ví, že je zapotřebí zachovávat určitá dogmata; držet se v hranicích vymezených nenápadnými dogmaty už bývá poměrně namáhavé (to byl vcelku případ dogmat daných shůry), což teprve ta, která si umanou plést se do života a celý ho ovládnout, jak to mají ve zvyku naše laická, povinná dogmata! Jen si zkuste zapomenout na dogma Vlasti! Nové náboženství se obracelo zpět, ke Starému zákonu. Už mu nestačilo pouhé slovní uctívání, ani nevinné, směšné hygienické praktiky jako zpověď, páteční půst, nedělní klid, jež rozohňovaly naše „filosofy“ v dobách, kdy lid býval svobodný – pod vládou králů. Nové náboženství chtělo všecko, bralo jediné celého člověka, jeho tělo, krev, život i myšlenky. Krev především. Od dob mexických Aztéků božstva nikdy nepořádala takové hody. Bylo by hluboce nespravedlivé tvrdit, že věřící tím netrpěli. Trpěli, ale věřili. Ach mí ubozí bratři, lidé, pro něž je samo utrpení božím důkazem! Pan a paní Aubierovi trpěli jako ostatní a jako ostatní i zbožňovali. Ovšem po dospívajícím chlapci nikdo nemohl žádat, aby se zřekl srdce, smyslu a zdravého rozumu. Petr by býval chtěl aspoň vědět, co ho tíží. Kolik otázek ho páliho, aniž je mohl vyslovit! Všechny totiž začínaly slovy: „Ale co když tomu nevěřím?“ – Už to je rouhání. – Ne, nemohl mluvit. Hleděli by na něj rozhořčeně, s ohromením, s obavami, s hanbou. A jelikož byl v tvárném věku,

kdy se duše, chráněná příliš jemnou kůrou, v sebe-
menším vánku přicházejícím zvenčí ohne a s chvě-
ním se nechá tvarovat jeho kradnými prsty, cítil se
sám už předem zahanbeně a smutně. Všichni tolik
věří! (Ale věřili všichni?) Jak to dělají? – Netroufal
se zeptat. Jediný nevěřící uprostřed samých věřících
cítí, že mu něco schází, snad nějaký přebytečný or-
gán, který ale všichni ti ostatní mají; člověk pak před
nimi se zarděním skrývá svou nahotu.

Jedině starší bratr by býval mohl rozumět úzkos-
tem mladého chlapce. Petr Filipa zbožňoval, tak jak
často mladší sourozenci (ačkoli to žárlivě zastírají)
vzhlížejí ke starší sestře či bratrovi, k nějakému kama-
rádovi, často jen vzpomínka na jediný, dávno uplynu-
lý moment může v jejich očích představovat všech-
no, čím by sami chtěli být, co by sami chtěli mít rádi:
směsici všeho počestného i pochybného, co má při-
jít. Starší bratr si těch bezelstných projevů úcty všiml
a lichotily mu. Kdysi se snažil číst v bráškově srdci
a ohleduplně mu vysvětloval: byl sice o dost statněj-
ší, ale přece jen stavěný ze stejné, jemné hmoty jako
Petr, která v těch nejlepších mužích uchovává cosi
z ženy, aniž by se kvůli tomu červenali. Přišla však
válka a vytrhla ho ze započaté práce, z přírodověd-
ných studií, z mladických snů i z důvěrného vzta-
hu s mladším bratrem. V počátečním opojení ideá-
ly všeho nechal a jako veliký, bláznivý pták se vznesl
do vzduchu s hrdinskou, absurdní iluzí, že zobákem

a drápy skoncuje s válkou a znovu nastolí mír na zemi. Veliký pták se od té doby dvakrát či třikrát vrátil do hnízda; pokaždé mu bohužel ubylo peří. Přišel o spoustu iluzí a cítil příliš velkou potupu, aby o tom mluvil. – Styděl se za to, čemu dřív věřil. Byl hloupý, když nedokázal vidět život takový, jaký je! Teď se jej horlivě snaží zbavit všeho kouzla a vyrovnaně ho přijmout takový, jaký je. Netrestal jen sám sebe; ošklivé utrpení ho nutilo trestat i iluze, které znovu natcházel v srdci mladšího bratra. Když přijel poprvé a Petr k němu přiběhl s planoucí, světu odcizenou duší, okamžitě ho zmrazilo bratrovo přijetí, bylo jistě stále srdečné, ovšem vyznívalo hořce ironicky. Filip vmžiku zahnal otázky, které se Petrovi draly na rty. Jakmile je viděl přicházet, jediným slovem, jediným pohledem je smetl. Po dvou či třech pokusech se Petr s těžkým srdcem stáhl. Svého bratra už nepoznával.

Zato Filip Petra poznával až příliš. Poznával na něm, čím sám kdysi býval a čím už být nemůže. Nechal ho za to platit. Později toho litoval, ale nedal na sobě nic znát a pokračoval dál. Trápili se oba – jak už to tak bývá, podobné trápení je nespojovalo, ale vzdalovalo – s jediným rozdílem: starší bratr věděl, že se podobně trápí oba, zatímco Petr se v tom cítil sám a neměl se komu svěřit.

Proč se neobrátil na své vrstevníky, spolužáky? Zdálo by se, že dospívající chlapci by se měli semknout a vzájemně se podpořit. Tak tomu ale nebylo. Jakási

smutná fatalita je nepouštěla k sobě, držela je rozptýlené ve skupinkách, dokonce i v rámci těchto nepočtených hloučků vládl odstup a zdrženlivost. Ti nejprimitivnější se s očima zavřenými a s hlavou napřed vrhali do válečného proudu. Většina se držela zpátky, necítila žádné souznění se staršími ročníky, které šly před nimi; vůbec nesdíleli jejich zaujetí, naděje a nenávisti; přihlíželi běsnění jako se někdo, kdo drží púst, dívá na opilce. Co ale mohli zmoci? Mnoho jich založilo časopisy, jejichž jepičí život vyhasínal s prvními čísly pro nedostatek vzduchu; cenzura je udušila; veškeré francouzské myšlení se octlo pod poklopem. Ti nejvybranější z mladých, příliš slabí, aby se vzbouřili, a příliš hrdí, aby si stěžovali, předem věděli, že válečnému noži neuniknou. Čekali, až na ně na jatkách přijde řada, mezitím mlčky sledovali a soudili, každý sám pro sebe, s trochou pohrdání a s fúrou ironie. Opoprhovali stádní mentalitou, a tak se sami uchýlili do intelektuálního a uměleckého egocentrismu, zidealizovaného sensualismu, kde štvané já uplatňovalo vlastní práva proti lidskému společenství. Uboze směšnému společenství, které se v očích těchto mladíků jevilo jedině a pouze jako hromadně spáchaná a zároveň podstoupená vražda! Předčasně nabyté zkušenosti jim sebraly iluze: viděli, jakou hodnotu měly ty samé iluze pro starší ročníky, a že i ti, kteří v ně nevěřili, za ně platí životem. Přestali důvěřovat i svým vlastním vrstevníkům, člověku obecně.